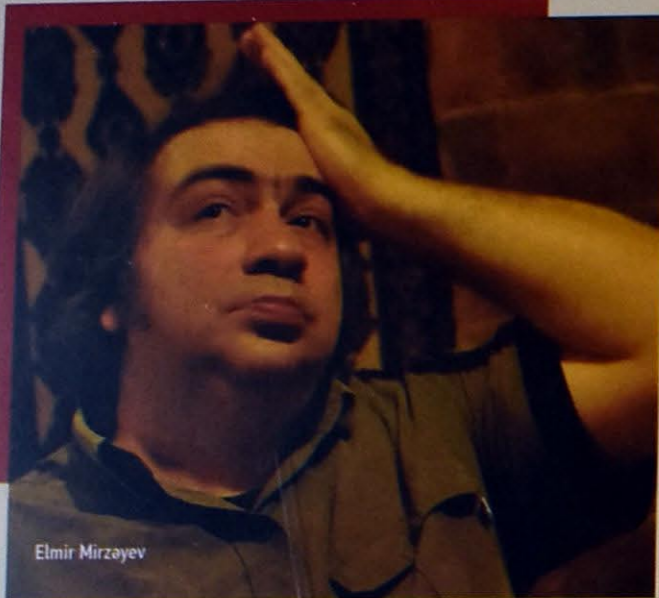

Elmir Mirzəyevin

“L’identification de la vengeance d’Eurydice” əsəri

Elmir Mirzəyev

qisasının identifikasiyası) əsəri 2011-ci ildə yazılmışdır. Əsərin ideyası məşhur yunan əsəri ilə bağlıdır. Lakin bəstəkar Evridikanın ikinci dirilişi kimi fransız dramaturqu və rejissoru Jean Cocteaunun filminin ideyasından istifadə edib. Müraciət etdiyi mənbələrdən fərqli olaraq E.Mirzəyevin əsərində əsas qəhrəman Evridikadır. Qarşı qüvvələr kimi isə onu Orfeydən ayıran cəhənnəm qüvvələri verilmişdir. Əsərdə əsas mövqə daşıyan fleyta aləti isə Evridikanın obrazını təmsil edir. Onun yumşaq tembri ülvə məhəbbət rəmzini özündə daşıyır. Evridikanın qeyri-bərabər mübarizədə qarşısına çıxan cəhənnəm məxluqları isə zərb alətləri vasitəsilə xarakterizə edilir. Qədim əsatirdən istifadə etməklə, əslində, bəstəkar müasir dünyada qarşısına çıxan çətinliklərlə mübarizə aparmağa məcbur olan qadın üsyanını və onun məğlubiyyətini göstərməyə çalışmışdır.

E.Mirzəyev əsərdə Qlyuk, Haydn və Ştokhauzen kimi bəstəkarlardan sitatlar gətirmişdir. 5 hissədən ibarət əsərdə zərb alətləri kimi marimba, vibrafon, tam-tam, tom-tom, trubka zəngləri, türk təbili istifadə olunub.

Giriş səhnəsi mövqeyi daşıyan Mantra I “Lento mistico” adlandırılmışdır. Proyektör işə salınıb. Karlhaynz Ştokhauzenin alebastrindən “Katolik oxuması” fraqmenti təqdim olunur. 4 zərb aləti öz mövqeyində dayanmışdır (marimba, vibrafon, tam-tam və trubka zəngləri). Dirijor fleytaçını növbəti mərhələyə keçid üçün qapıya yönəldir. Fleyta vibrafonun arxasında gizlənilir. İfaya zərb alətləri başlayır. İlk xanələrdən görüldüyü kimi, bütün əsər boyu dinamik effektlər üstün mövqə daşıyır və əsərin əsas ideyasını, obraz-emosional aləmini çatdırmaqda mühüm ifadə vasitəsi kimi rol oynayır. İlk xanədən səslənmə pp-dən ff-ya kimi ucalır və bu ifadə 4 dəfə təkrar olunur. Onun ardınca dirijor öz pultunun altında yerləşdirilmiş üçbucağı səsləndirdikdən sonra bas fleyta ifaya başlayır. Yenidən dinamik ifadə üstün mövqeyə gəlir və pp kimi sakitləşir.

I hissə “Recitativo tenebroso” adlanır. Fleyta 4 təbilçi ilə ifa edir. Zərb alətlərində səs ppp – mf qədər yüksəlir. Fleytada isə ifa “do” səsi üzərində qurulur, bu səs sf ilə vurğulanaraq həmişə pp endirilir və bu qaydada 3 dəfə təkrarlanır. Hər dəfə səsin uzunluq müddəti dəyişir. Növbəti “mi bemol” səsi sf-dan ff-ya qədər yüksəlir. Bura-

da qlissando bir qədər hərəkətilik yaradır. Dinamika həm fleytada, həm də zərb alətlərində artır. Hərəkətin artması fleyta partiyasının davamında müşahidə olunur. Burada bəstəkar bir sıra ifaçılıq üsullarından istifadə etmişdir. Məsələn, glissando, slap, və s.

II hissə “Mantra II” – Təbilçilər 4 tam-tama yaxınlaşırlar və dayanırlar. Fleytaçı səhnəyə qalxır və 4 tam-tam arasında otağın mərkəzində dayanır. Musiqiçilər ifa etməyə başlayırlar. Zərb alətləri 20 saniyə müddətində ritmik partiyaları ifa edir. 8 saniyə sonra fleyta tam-tamların qarşısına keçir və multifonik səslənməni təqdim edir. Onun ardınca səhnədə monitorda notlar görünür və fleyta ifaçısı həmin notları ifa edir. Bu zaman Ştokhauzenin “Kathinkas Gesang” əsərindən parça səslənir. Həmin müddətdə zərb alətləri öz ritmini vurmaqda davam edir.

III hissə – “Cəhənnəm rəqəti”. Maqnitofon işə salınmışdır. Fleytaçı qalxır və tam-tamın arxasında dayanır. O, Anna Axmatovanın şeirini mikrofonla pıçıldadır. Üçüncü şeirin əvvəlində I Mantradan təbilçilər ifa etməyə başlayırlar.

IV hissə “Əsəbi” adlanır. Fleytaçı tam-tamdan uzaqlaşaraq Marimbaya yaxınlaşır və onun üçün ifaya başlayır. Təbilçilər də Marimbaya doğru çevrilir və alleatorik passajlar ifa edirlər. Passajlar tədricən “əsəbi” akkordlarla əvəzlənir. Bu hissədə dinamika yüksək dərəcədə artır və kulminasiya anını əmələ gətirir. Səslənmə fff həddinə çatdırılır.

V hissə – Final. Fleytaçı qaçır və trubkalı zənglərin arxasında gizlənilir. O, dayanmadan çalır. Təbilçilər də zənglərə doğru yönəlir və fleytaçını dövrəyə alırlar. Onlar da zənglərlə bərabər çalmağa başlayırlar. Dirijor əllərini qaldırır və zəngləri yenidən otağa doğru yönəldir. Bununla da son. İşıq yanır. Sonuncu hissənin əsas ideyası qeyri-bərabər mübarizə aparan Evridikanın sonda cəhənnəm qüvvələrinə məğlubiyyətini təsvir edir.

Əsərdə fleyta Evridikanın, zərb alətləri isə cəhənnəm qüvvələrinin obrazını canlandırır. Bu baxımdan dinamik inkişaf son hissədə hər

iki tərəfdə yüksələn istiqamətdə inkişaf etdirilir. Evridika son damla gücünə qədər mübarizə aparsa da, məğlubiyyətə uğrayır və bu, trubka zənglərinin 35 saniyəlik sfz ifasında təcəssüm olunur.

Əsərin hissələri bəstəkar tərəfindən səhnə adlandırılmışdır. Hər hissədə təsvirçilik elementləri üstün mövqə daşıyır. Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, əsərin süjet mənbəyi kimi götürülən əfsanə və kinofilmin təsiri kamera əsərini bir növ səhnə təsvirinə çevirməyə yönləndirilib. E.Mirzəyevin əsərində XX əsrin sonlarında təşəkkül tapan instrumental teatr janrının təsiri aydın hiss olunur. Alətlərin səhnədə tez-tez yerdəyişməsi, vizual effektlərin üstünlük təşkil etməsi bunu deməyə əsas verir. Lakin bununla yanaşı, əsas ideya təsvir vasitəsilə deyil, məhz dinamik boyalarla təərrüf olunmuşdur. Bütün əsər boyu hadisələrin gedişi və nəticə dinamik inkişafı ilə bağlıdır.

Fleyta alətinin əsərdə tutduğu mövqə daha çox ifaçılıq texnikası baxımından deyil, ifaçının obraza girməsi ilə səciyyələnir. Fleyta ifaçısı burada Evridika obrazını, sadəcə, öz partiyasını ifa etməklə deyil, ümumi səhnə quruluşuna daxil olmaqla da yaratmağa çalışır. Sanki ifaçılar həm də canlı aktyor oyununu təqdim edirlər. Bu cəhət əsəri instrumental teatra yaxınlaşdırır. Bundan başqa, bəstəkar digər müəlliflərin əsərlərindən istifadə etmişdir, onların sırasında, sadəcə, musiqi əsərləri deyil, poetik nümunə də yer alır. Anna Axmatovanın şeiri əsərin obraz-emosional aləminin təsvirində əsas ifadə vasitələrindən biridir. Təsədüfi deyil ki, bəstəkar şeiri səsləndirməyi məhz fleytaçıya həvalə edir.

Müasir musiqi ifadə vasitələrinin tətbiqi E.Mirzəyevin əsərində öz təzahürünü parlaq şəkildə tapır. Onun yaradıcılığında yer alan digər kamera əsərlərində də bəstəkarın özünəməxsus üslub xüsusiyyətləri, yanaşma tərzini, dünyagörüşü əks olunmuşdur. Gənc bəstəkarın əsərləri müasir musiqi araşdırıcıları üçün maraqlı tədqiqat obyektidir.

Ədəbiyyat:

1. Axundova N. Lyusernada keçirilən musiqi festivalının “Composer in residence”. // “Musiqi dünyası” 1/2000.
2. Dadaşzadə Z. Görüşlər. // “Musiqi dünyası” 1-2/2001.
3. Post Avangard məkanında müasir musiqi, XX əsr. Avropaya səyahət. Zamanla üz-üzə IV müasir musiqi layihəsi, 2016.

Резюме

Композитор, музыковед, публицист Эльмир Мирзоев своим творческим видением и актуализацией современной культуры, остается в центре внимания музыкальной общественности. Для определения места и значения духовых инструментов в современной музыке, автор статьи обращается к произведениям Э.Мирзоева.

Ключевые слова: Эльмир Мирзоев, композитор, современная музыка, деревянные духовые инструменты, флейта, ударные инструменты, Эвридика.

Summary

The creativity of composer, musician and publicist Elmir Mirzayev is in the spotlight of music community, as he highlighted the topical issues of contemporary life. The modern composer addressed to the work of the author E.Mirzayev in order to clarify the position of wind instruments in his creativity.

Key words: Elmir Mirzayev, composer, contemporary music, wood wind instruments, flute, percussion instrument, Euredicy.